

[RECENSIES]

Filip De Rynck, Bram Verschuere & Ellen Waeyenberg (eds.), *Re-Thinking the State. Critical Perspectives on the Citizen, Politics and Government in the 21st Century*, Mechelen, Kluwer–University College Ghent, 2009, V+187 pp., ISBN 9789046524374

Deze publicatie kadert in de Vandeputte Lecture Series rond de toenemende complexiteit van de samenleving en de gevolgen daarvan voor staat, politiek en democratie. Vijf specialisten werden uitgenodigd om vanuit hun academische discipline over dat thema na te denken, waarna een college daarover in discussie treedt, samen dus vijf delen van telkens twee hoofdstukken. Het derde deel bestaat uit een reflectie van UCL-professor Philippe Van Parijs op de toekomst van de Belgische staat (*Belgium Re-Founded*, pp. 85-102) en een reactie daarop van *Wt*-redactielid Harry Van Velthoven (*The Belgian and Brussels model reconsidered*, pp. 103-110). Zij putten daarvoor uit de institutionele en communautaire geschiedenis van België.

Van Parijs stelt dat de Belgische instellingen het hoofd moeten bieden aan twee 'uitdagingen', een democratische en een herverdelende, met ogenschijnlijk tegenstrijdige vereisten. De tweede, die van de herverdeling, wordt gesteld door de globalisering, die ervoor zorgt dat staten concurrerende 'firma's' worden die steeds minder een herverdelende functie voor hun bevolking kunnen uitoefenen, wat volgens Van Parijs onder meer leidt tot fiscaal opbod tussen regio's.

Op de eerste 'uitdaging' gaan we even in. Zij vertrekt van de stelling van John Stuart Mill dat vrije instellingen quasi onmogelijk zijn in landen waar er geen gemeenschappelijk 'gevoelen' bestaat (vooral indien er geen gemeenschappelijke taal is), bij gebrek aan

één publieke opinie: daarom moeten volgens deze negentiende-eeuwse Engelse filosoof en econoom de grenzen van overheden samenvallen met die van nationaliteiten. Van Parijs nuanceert dat door te onderscheiden tussen enerzijds een staat met een homogene etnie, een gemeenschappelijke cultuur en identiteit, met de taal als cruciaal, centraal element van die cultuur en anderzijds een "gemeenschappelijk forum", waar geen cultuur gedeeld wordt maar wel een "gemeenschappelijke ruimte voor discussie" dient aanwezig te zijn en waarbij de taal slechts een communicatiemiddel is. In dat kader beschrijft Van Parijs vier mogelijke communautaire modellen voor België. De eerste is een veralgemeende eentaligheid, een concept uit de negentiende eeuw om kleine volkeren te 'civiliseren', maar dat in België niet gelukt is omdat volgens de auteur de Vlamingen te talrijk en te goed georganiseerd waren. Van Parijs vindt het sowieso geen goede strategie, omdat enerzijds taalkundige verscheidenheid een stabiliserende factor is in deze globaliserende wereld met massamigratie, en anderzijds de gebruikers van de minderheidstaal daarvoor maatschappelijk gehandicapt en in hun zelfrespect aangetast worden (hoewel beide nadelen slechts voor een overgangperiode zouden gelden). Het tweede model is dat van veralgemeende tweetaligheid; de 'softe', *bottom-up* versie zag Van Parijs op het einde van de 19de, begin 20ste eeuw in Vlaanderen bestaan: hij verwijst daarbij echter niet naar desociaal-maatschappelijke omstandigheden waarin die zogezegde 'spontane' of 'zachte' verfransing plaatsvond. Jules Destrée vond dan weer een veralgemeende ('harde') tweetaligheid sowieso "een idioot idee", wat de auteur trouwens ook vindt: het zou de Vlamingen immers een "onredelijk voordeel" gegeven hebben omdat ze als gevolg van de voorafgaandelijke 'zachte tweetaligheid' veel beter Frans kenden dan de Franstaligen Nederlands; en waarom de taal van mensen leren die uw taal al kennen... De derde piste

is die van de niet-territoriale scheiding, Karl Renners cultureel persoonsfederalisme, dat na mislukte pogingen in Estland, Cyprus en Zuid-Afrika, volgens de auteur enkel nog in België wordt toegepast en ook hier niet werkt. En wel, zo Van Parijs, omdat het niet radicaal genoeg wordt toegepast, want men kan niet kiezen tot welke gemeenschap men wil behoren, wat volgens hem overigens gelijkstaat aan racisme (want men kan zijn ras ook niet kiezen). Nu geeft de auteur zelf aan dat laten kiezen ook problemen met zich mee brengt, want tot 'consumptiefederalisme' en zelfs 'linguicide' zou kunnen leiden; en dan is er nog de onvermijdelijk ruimtelijke aard van elke politieke gemeenschap. Die laatste bedenking leidt tot de vierde mogelijkheid: territoriale scheiding, waarbij volgens Van Parijs, iedere nieuwkomer verondersteld wordt de (exclusieve) taal van het territorium te gebruiken. Die oplossing wordt in België grotendeels toegepast sinds 1932, nadat Vlaanderen zich afzette tegen de 'zachte' en de Franstaligen tegen de 'harde' tweetaligheid. Het is echter de uitzondering op de regel die voor onenigheid zorgt: Brussel. Van Parijs ziet daarom voor België (en mutatis mutandis voor Europa) een oplossing in de versterking van het taalkundig belang van grenzen en het verzwakken van hun sociaal-economisch gewicht. Concreet betekent dat: de taalintegriteit van de (drie of vier) regio's beschermen (dus geen taalfaciliteiten meer); de optimalisering van de verdeling over de bestuursniveaus van de bevoegdheden (geen homogenisering van bevoegdheden in pakketten maar wel het zogenaamde 'cappuccino'-model, met een sterke, gelijke federale basis en bijkomende verschillen naargelang van de regio); hervorming van het electoraal systeem zodat stemmen over de taalgrens heen mogelijk wordt (met taalgemengde lijsten en gegarandeerde vertegenwoordiging in Brussel); en een gemeenschappelijk, Engelstalig publiek forum uitbouwen. Van Velthoven, die begint met een uitstekend

overzicht van de evolutie van België van unitaire staat tot één met confederale kenmerken, merkt op dat Van Parijs' territoriaal federalisme symptomatisch is voor het nieuwe Brussels patriotisme, met Brussel als 'regionale gemeenschap', een cosmopolitische en multi-etnische entiteit, waaruit Vlaanderen en Wallonië zich terugtrekken, waardoor Brussel niet langer fungeert als federaal bindmiddel. Een contradictie met de voorafgaandelijke redenering van Van Parijs (die overigens moet oppassen ook anderszins geen afbreuk te doen aan de wetenschappelijke logica van zijn eigen argumentatie: zoals zijn voorstel van aanhechting bij Brussel van de zes faciliteitengemeenten als compensatie voor het Waals 'verlies' van de Duitstalige Gemeenschap). Daarenboven merkt Van Velthoven terecht op dat die nieuwe vorm van regionalisme, van stadsregio's die langzamerhand een entiteit sui generis worden (ik denk dat London daar een goed voorbeeld van is), ook een veellagige identiteit impliceert, die gelinkt is aan bestuur op verschillende niveaus (*multi-level governance*; Van Velthoven beveelt daarom de versterking van de Brusselse Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie aan). Dat neemt ook niet weg dat steeds meer territorium en grenzen als uitgangspunt voor het communautair debat worden genomen.

[Luc Boeva]